

Fēfē nai 'a hono tauhi malu mo hao 'o e ngaahi fakamatala?

'E tauhi malu mo hao 'a e ngaahi ola kotoa pē

Kapau kuo ma'u 'e ha fefine 'a e vailasi', 'e tokangaekina ia 'i he founga 'oku fakapolofesinale, faka'apa'apa'ia pea malu mo hao foki.

'E tauhi 'a e ngaahi ola 'o hono ngaahi sivi' fakataha mo hono ngaahi fakamatala fakafaito'o 'a ia ko kinautolu pē 'oku nau tauhia ia' te nau ala ma'u 'a e fakamatala ko ia'.

Ke fakapapau'i 'oku malu mo hao pea 'aonga atu 'a e polokalama' ni ki he kakai fefine', 'e tauhi mo vakavakai'i lelei fakapule'anga eni. 'Oku 'uhinga eni ko e ngaahi fakamatala kotoa pē 'e ma'u mei' he ngaahi sivi takitaha 'e tauhi ia ki hano vakavakai'i lelei 'o e polokalama' ni. 'E 'ikai lava ke 'ilo ia mei heni pe ko hai 'a e kakai fefine ko ia'.

'Oku tokanga'i 'a e Polokalama Sivi HIV feitama' 'e he 'luniti Sivi Fakafonua 'a e Potungāue Mo'ui'. 'Oku taumu'a 'a e Polokalama' ni ke sivi'i ke 'ilo 'a e vailasi HIV 'i he kakai fefine feitama' ke tokoni eni ki hono fakasi'isi'i 'o e tokolahi 'o e fanga ki'i pēpē 'oku fanau'i mai mo e vailasi HIV.

Ki ha ngaahi toe fakamatala lahi ange felāve'i mo e polokalama' ni, vakai ki he uepisaiti 'a e 'luniti Sivi Fakafonua': www.nsu.govt.nz

Ki ha ngaahi fakamatala lahi ange felāve'i mo e sivi HIV lolotonga 'a e sivi feitama'

- talanoa mo ho'o GP, mā'uli' pe toketā mataotao'
- vakai ki he uepisaiti 'a e Kautaha 'a Nu'u Sila ki he 'Eitisi' (New Zealand AIDS Foundation): www.nzaf.org.nz
- vakai ki he uepisaiti 'a e Positive Women Inc: www.positivewomen.co.nz

MINISTRY OF
HEALTH

MANATŪ HAUORA

'Oku ma'u atu 'a e ma'u'anga fakamatala' ni 'i he www.healthed.govt.nz pe ko e Tokotaha Ngāue 'Osi Fakamafai'i 'i he DHB 'i ho feitu'u'.

Sivi HIV lolotonga 'a e feitama'

konga 'o e ngaahi sivi toto 'i he sivi feitama'

[New Zealand Government](http://www.govt.nz)

Sivi HIV

ko e kongā ia 'o e ngaahi sivi toto 'i he sivi feitama'

Ko e HIV (human immunodeficiency virus) ko ha vailasi eni 'oku' ne uesia 'a e malava 'e he sino' ke tau'i 'a e ngaahi mahaki pipihi'. 'O kapau 'e 'ikai ke fai ha 'ilo ki ai pe 'ikai ke fai hano faito'o, 'e faka'au pe 'o hoko ai heni 'a e AIDS (acquired immunodeficiency syndrome pe 'eitisi').

'Oku tokosi'i pē 'a kinautolu 'oku nau ma'u 'a e HIV 'i Nu'u Sila'. Kaekehe, 'oku fakautuutu 'a e tupu ki 'olunga 'a e tokolahi 'o kinautolu 'oku nau ma'u 'eni' pea ko ia ai, 'oku fakafaingamālie'i atu ai ki he kakai fefine feitama' ha sivi HIV 'a ia ko ha kongā pē ia 'o 'enau sivi feitama'. 'E lava 'e ha fefine 'oku' ne ma'u 'a e HIV ke ne fakamafola atu 'a e vailasi' ki ha kakai kehe, 'o kau ai 'a 'ene pēpee' 'i he lolotonga 'o 'ene feitama', taimi 'oku fā'ele'i ai', pe mei' he hu'ahuhu.

'E lava ke fakahoko fakataha pē 'a e sivi HIV mo e ngaahi sivi toto angamaheni ko ia 'oku fakahoko 'i he sivi feitama' (sivi ke 'ilo 'a e kulupu 'o e toto' pea mo 'ilo pe 'oku' ne ma'u 'a e fekitoa līsasi', sivi 'o e tu'unga 'o e sela toto hinehina' mo e sela toto kulokula, hepataitisi B, mīsele Siamane' pe lūpela' pea mo e sifilisi'). 'E lava ke ngāue'aki pē 'a e fo'i toto 'e taha ki he ngaahi sivi' ni kotoa. 'Oku ta'etotongi pē 'a e kotoa 'o e ngaahi sivi' ni ki he kakai fefine tokolahi.

Loto ki ai 'i he funga 'o e 'ilopau

Hangē pē ko ia 'oku hoko 'i he ngaahi sivi kehe 'i he sivi feitama', 'oku mahu'inga ke ke ma'u atu ha ngaahi fakamatala fe'unga ke tokoni atu ki ho'o fili ki hono fakahoko 'a e sivi' ni.

Kapau 'oku 'i ai ha'o ngaahi tāla'a pe 'oku' ke toe fiema'u ha ngaahi fakamatala lahi ange felāve'i mo e sivi HIV, talanoa mo ho'o GP, mā'uli' pe toketā mataotao 'oku' ne tokanga'i koe'. Te ke ngali fiema'u foki ke ke talanoa ki heni mo ho'hoa', fāmili' pe kāinga'.

'Oku 'i ai 'a ho'o totonu ke ke fili ke 'oua te ke kau 'i he ngaahi sivi ko eni'.

Ko e hā 'a e 'uhinga 'o hono fakahoko 'o e sivi HIV?

'Oku meimei ko e tokolahi 'o e kakai fefine feitama 'oku nau ma'u 'a e HIV, 'oku 'ikai ke nau 'ilo 'e kinautolu ia 'oku nau ma'u 'a e vailasi' ni. Ko e sivi' ni pē 'a e founga 'e lava ke 'ilo ai eni'.

'E lava 'e ha fefine 'oku' ne 'ilo 'oku ma'u ia 'e he HIV, ke ne ma'u atu ha faito'o 'i he vave taha' pea pehē ki ha ngaahi tokoni ma'a' na, ma'a hono hoa', fāmili' pe kāinga', pea 'e tokoni foki eni ki hano fakasi'isi'i 'o e faingamālie ke ma'u ai 'e he'ene pēpee' 'a e vailasi' ni.

Ko e tokolahi 'o e kakai fefine feitama' 'e hā mai mei' he ola 'o honau sivi' 'oku 'ikai ke nau ma'u 'e kinautolu ia 'a e HIV.

'Oku tonu haohaoa fēfē nai 'a e sivi' ni?

'Oku mātu'aki tonu haohaoa 'aupito 'a e sivi' ni. Kaekehe, 'e 'i ai ha ki'i falukunga kakai fefine 'e ni'ihi 'e 'ikai ke fu'u hā mahino mai 'a e ola 'o honau sivi' pea 'e fiema'u leva ke toe fai hano sivi'i tu'o ua honau toto'. 'I he taimi lahi, 'oku fa'a hā mai mei' he sivi fika ua' 'oku 'ikai ke ne ma'u 'e ia 'a e vailasi'.

'E anga fēfē nai ha'aku ma'u 'a e ola 'o hoku sivi?

'E 'oatu 'a e ola 'o ho sivi' 'e he tokotaha ngāue ki he mo'ui lelei' ko ia na'a' ne fakahoko 'a ho sivi toto'.

Kapau kuo hā mai 'i ha ola 'o ha sivi HIV 'o ha fefine 'oku' ne ma'u 'a e vailasi', 'e 'oatu leva ha tokoni faka-polofesinale, tokoni mo e poupu ki hono tokanga'i 'a 'ene tu'unga fakaemo'ui-lelei', mo'ui lelei 'a 'ene pēpee' pea mo ia 'a hono hoa', fāmili' pe kāinga'. 'E tuku atu 'a e kakai fefine 'oku nau mo'ua 'i he HIV ke tokangaekina mo faito'o kinautolu 'e ha kau toketā mataotao.

'Oku felave fēfē nai 'a e faito'o?

'Oku mātu'aki felave 'aupito 'a e faito'o 'oku fai ke ta'ofi hano ma'u 'e he pēpee' 'a e vailasi HIV. Kapau 'e 'ikai fai hano faito'o, 'oku pēseti 'e 25 'a e ngalingali ke fā'ele'i mai 'a e pēpee' kuo' ne 'osi ma'u 'e ia 'a e vailasi HIV. Kapau 'e faito'o, 'oku pēseti pē 'e 1 'a e ngalingali ke fā'ele'i mai 'a e pēpee' mo e vailasi HIV.

'Oku mahu'inga 'a hono faito'o leva mo hono tokonia 'o e kakai fefine 'oku nau ma'u 'a e vailasi HIV, he 'oku tokoni eni ke hokohoko atu ai pē 'a 'enau mo'ui lelei'.

Ko e hā 'a e faito'o?

'Oku fa'a 'oatu ki he kakai fefine feitama ko ia 'oku nau mo'ua 'i he HIV 'a e ngaahi faito'o kehekehe pē, 'o kau ki ai 'a e:

- faito'o 'i he lolotonga 'o e feitama' mo e fā'ele' ke tokoni ki he kakai fefine ko eni' ke nau nofo mo'ui lelei 'i ha vaha'a taimi lōloa, pea ke faka'ehi'ehi'i kinautolu mei ha'anau fakamafola atu 'a e vailasi' ki he pēpee'
- fale'i felāve'i mo e ngaahi founga fā'ele 'e malu mo hao'
- ngaahi faito'o ma'a' e pēpee' 'a ia 'e 'oange eni 'i he ngaahi fuofua uike hili 'a hono fanau'i'. 'Oku fokotu'u mai 'i he ngaahi fakatotolo fakavaha'apule'anga fakamuimui taha', ko e ngaahi faito'o ko ia 'i he kimu'a pea mo e hili 'a hono fanau'i mai 'o e pēpee' 'oku 'ikai ke 'i ai ha'anau kaunga kovi ki he fanga ki'i pēpee'
- fale'i felāve'i mo e founga fafanga 'oku malu mo hao taha ma'a' e pēpee'.